

SEMIOTIČKA ANALIZA TEKSTA U BAJKAMA

U ovom se radu analiziraju poteškoće koje nastaju kod studenata pri semiotičkoj analizi teksta. Cilj je rada otkriti u kojoj mjeri veliki broj faktora kao što su emocije, znanje, iskustvo, kulturne norme i pretpostavke utječu na krajnji ishod pročitana u pisanoj komunikacijskoj situaciji s nedovoljnim brojem znakova. Istraživanje je provedeno upitnikom na uzorku od 30 studenata Odjela talijanistike Sveučilišta u Zadru u akademskoj godini 2017./2018. Prva skupina ispitanika, točnije njih 15, bili su studenti 1. godine studija talijanskog jezika, dok je drugu skupinu sačinjavalo 15 studenata 2. godine studija talijanskog jezika. Studenti su na osnovi tekstnih dijaloških oblika, ne znajući da su dijelovi najpoznatijih svjetskih bajki, trebali dešifrirati tekstove koji sami po sebi označavaju stvarnost. Svatko od njih dešifrirao ih je svojim osobnim sustavom jer je u okviru psihoanalize stvorena teorija da na osobu i njezino poimanje stvarnosti tijekom čitanja utječe kompleksan niz faktora. Analizom rezultata potvrđena je pretpostavka da tekstni oblici neke književne vrste izvan konteksta, u ovom slučaju najpoznatijih svjetskih bajki, neće na jednak način interpretirati studenti talijanskog jezika 1. godine i studenti talijanskog jezika 2. godine jer na interpretaciju nekog dijela teksta utječe niz prethodno spomenutih faktora, ali i činjenica da jedino ako je sustav znakova dio komunikacijske situacije u potpunom obliku, uspostavlja utjecaj na primatelja i ima pravu funkciju.

Ključne riječi: semiotička analiza, bajka, dešifriranje, tekst, znak

Uvod

Kako bi se shvatilo značenje pojma *semiotička tekstologija* treba početi s poimanjem pojmova *semiotika* i *tekstologija*. U najranijem djetinjstvu čovjek se susreće s mnoštvom znakovnih sustava koje pokušava shvatiti, naučiti i služiti se njima kako bi na što lakši način mogao ostvariti komunikaciju s drugim ljudima. Pojedini se znakovni sustavi usvajaju u obiteljskom okružju, neki u obrazovnim institucijama, dok se mnogi uče iskustvom. Čovjek interpretira znakove oko sebe s pomoću poznatih kodova ponašajući se u skladu s tim interpretacijama (Larsen 2000: 9). Krajem 20. stoljeća razvoj tehnologije omogućio je kombiniranje jezičnih, slikovnih i tonskih znakova, a znanstvena disciplina ili, bolje rečeno, karakterističan pristup koji se primjenjuje u različitim disciplinama

proučavajući znakove jest semiotika (grč. *semeios* znak, osobina). O nazivlju ove discipline postojala su različita mišljenja, (Eco 2002: 17ff.) a u literaturi se pojavljuju dva termina: semiotika i semiologija. Semiologija je povezana s De Saussureovom definicijom koja kreće od jezične pretpostavke društvene aktivnosti, tj. jezika u širem smislu, površinske i dubinske strukture jezika te, naposljetku, konačnog oblika teksta i općenite poruke (Nöth 2004). On jezični znak definira kao dvodijelnu dijadu (dvodijelnu cjelinu) sastavljenu od označitelja i označenika. (Nöth 2004). Charles Sanders Peirce je tvorac moderne semiotike čiji je objekt proučavanja tekst, a ističe da se znakovi neprestano prevode iz jednog u drugi sustav nazivajući taj proces semiozom. Premda je Pierce, poznat i kao „otac pragmatizma“, uz Charlesa Williama Morrisa jedan od najpoznatijih semiotičara, prvi njezini začetci proučavanja mogu se naći još u antičkoj tradiciji. Aristotel primjećuje da prirodna povezanost između označenih stvari i zvuka nekog jezika ne postoji, dok Platon smatra da znak pokazuje ono što spoznaji ostaje potpuno nedokučivo (Nöth 2004). Njezino daljnje proučavanje nastavlja se u srednjovjekovnoj tradiciji i renesansi pri čemu su postojale dvije paralelne struje od kojih je jedna nacionalističko-filozofska semiotika, koja se razvija u okvirima triju *artes liberales* (gramatike, dijalektike i retorike), dok je druga struja semiotike teološka i djelomice mističko-pansemiotička prema kojoj znakovi imaju višestruko značenje. U prosvjetiteljstvu se istražuju znakovi u gestikulaciji i mimici, a u književnosti se semiotika proučava kroz hermeneutiku, metodom „tumačenja različitih tekstova koja se razvila iz interpretacije ranokršćanskih i biblijskih tekstova“. www.hrleksikon.info/definicija/hermeneutika.html (11. 5. 2019.) U vrijeme romantizma Hegel je tvrdio da znak nije ono što zapravo znači „Znak je bilo koji neposredni zor koji predstavlja neki posve drugi sadržaj nego onaj koji ima za sebe – piramida u koju je preseljena i sačuvana strana duša.“ (Mikulić 2016). Ipak, svoj snažan razvoj, iako još nedovoljno istražena, doživjela je u 20. stoljeću nakon pojave strukturalizma. Najveći predstavnici semiotike 20. stoljeća su: Nelson Goodman, već spomenuti Charles Sanders Peirce i Charles Morris prema kojem „ljudska kultura u principu i odlučno zavisi od znakova i njihove upotrebe“ (Moris 1975), Roman Jakobson koji ističe da su označenik i označitelj dijelovi znaka i povezani su jedan s drugim (Derrida 1967), Jurij Mihajlovič Lotman, osnivač moskovsko-tartuške semiotičke škole koja se od znakovnih sustava povezanih s kartaškim igrama, prometnim znakovima usmjerila na istraživanje teksta, tj. njegovu semiotičku analizu (Šmit, 2006: 337). Umberto Eco definira semiotiku kao kulturno znanstvenu teoriju znakova, a semiotiku književnosti proučava u nekoliko svojih knjiga.

Jacques Derrida smatra da naš um stvara znakove ističući paradoks tradicionalne kritike koja udvaja tekst kako bi se došlo do stvarnosti izvan njega (Jacques 1967).

Termin tekstologija, tj. tekstna lingvistika je „dio jezikoslovlja koji proučava književni ili znanstveni tekst“. <http://www.hrleksikon.info/definicija/tekstologija.html> (9. 9. 2017.) Tekstološka analiza tekstova uključuje pripremne radnje potrebne za interpretaciju književnog teksta, a tekstološka problematika javlja se još u vrijeme antike. Tekstna analiza je vrlo raširena praksa na sveučilištima: izvodi se kao tehnika čitanja, kako bi se olakšalo razumijevanje teksta i doprinijelo sazrijevanju kritičkog duha studenata u odnosu na sadržaj, značenje i glavne formalne karakteristike teksta. Analiziranje književnog teksta nije tako jednostavno jer se mora uzeti u obzir mnogo faktora, među kojima i putovanje u duh i um autora. Uvid u biografiju autora često doprinosi boljem poimanju autorove zamisli.

János Sandor Petöfi i semiotička analiza teksta

Proučavanje književnoga teksta prvotno zahtijeva proučavanje njegove strukture, a to se može zamijetiti i pri semiotičkom istraživanju tekstova koje se provodi na više razina, polazeći od samog pripovjedača do tehnika pripovijedanja što pripomaže pri cjelokupnoj analizi djela. Uz brojne semiotičare koji su se posvetili semiotici narativnog teksta ističu se Algirdas Julien Greimas i Umberto Eco. Greimas postavlja temelje u teoriji semiotike narativnog teksta naglašavajući da je krajnje stvaranje značenja u jeziku rezultat „djelatnosti ljudske svijesti“ krećući se „u okviru nekih osnovnih pravaca ili načina mišljenja, a to su suprotnost, protuslovlje i pretpostavka (implikacija) koje, kao odnosi, stvaraju istovremene mogućnosti kontrasta i kombinacija...“ (Beker 1991: 67). Nakon pojave poststrukturalizma semiotika se okreće semiozi, a dijelovi simbola postaju znak, referent i interpretant koji ih povezuje (Biti 2000). Eco semiotičku interpretaciju teksta definira jednostavnom, ako se ne ulazi previše u dubinu teksta, i složenom, pri čemu svaki znak ima svoj određeni skriveni smisao, poistovjećujući je s potragom za skrivenim smislom.

Semiotička analiza teksta nov je teorijski okvir, koji se počeo razvijati 1990. godine na čelu s Jánosom Sandorom Petöfijem. On u tekstu razlikuje ko-tekst koji je povezan s međutekstnim odnosima i kon-tekst koji se odnosi na opširno semantičko tumačenje svijeta u samom kontekstu. Kao što su međusobno povezani sintaktički, semantički i pragmatički aspekti jezika, prema Petöfiju su međusobno povezani ko-tekst i kon-tekst (Dezideri 1987: 61). Pri analizi teksta Petöfi se koristi sljedećim terminima: tekstura, kompozicija, kontinuitet u značenju koneksije i kohezije, cjelovitost i koherencija. Tekstura je uzorak koji se nalazi u samom tekstu, kao rezultat ponavljanja ili paralelizma, a odnosi se na horizontalno svojstvo teksta, dok se kompozicija odnosi na hijerarhijsku arhitekturu

građe teksta, tj. nezavisni se elementi spajaju kako bi nastale kompozicije različitog stupnja složenosti čineći vertikalno svojstvo teksta. Kontinuitet se odnosi na povezanost mikro ili makro kompozicijske jedinice s drugom mikro ili makro kompozicijskom jedinicom, no iako sve susjedne jedinice ne moraju biti međusobno povezane, ne smiju postojati izolirane jedinice. Dok koneksija ima značenje kontinuiteta koji se odnosi na izgradnju označiteljskog dijela teksta, a označitelj je ista riječ ili gramatička kategorija koja se ponavlja, kohezija čini kontinuitet povezan s izgradnjom značenjskog dijela teksta. Cjelovitost je karakteristika teksta da djeluje kao cjelina. Koherencija označava odnos između svijeta teksta i njegova tumačenja, a kako bi se mogao tumačiti, potrebno je rekonstruirati djeliće teksta koji se implicitno manifestiraju u tekstu koji se tumači. Koherencija je moguća ako se u tekstu može otkriti barem jedno značenje, a sve ovisi o znanju koje pojedinac posjeduje i usvojenosti sustava pravila (Petöfi 1985: 291). Interpretacija i analiza teksta mogu biti usmjerene na odnose među određenim elementima ili na funkcionalnu analizu, ali se mogu baviti i statičnim aspektima teksta, tj. strukturalnom analizom gdje je naglasak na vrsti odnosa koji postoje ili mogu postojati među elementima. S druge strane, promatranje dinamičke prirode odnosa među tekstovima, tj. proceduralna analiza teksta, odnosi se na opisivanje načina nastajanja odnosa među elementima.

Jedino integrirana teorija može ujediniti, na prilagodljiv i interdisciplinarni način, gramatičku (u širem smislu), semantičku i pragmatičku komponentu u jedinstvenu znakovnu dimenziju, a ne samo jezičnu. Ona uključuje korištenje različitih vrsta logike (formalna logika, logika modela itd.), različitih semantičkih vrsta, različitih vrsta analize (statičko-strukturalna i dinamičko-procesualna) i različitih disciplina (lingvistika, semiotika, filozofija, filozofija jezika, psihologija, sociologija, etnologija, retorika itd.), ali uvijek imajući kao analitičko središte tekst u svojoj semantičkoj i formalnoj kompleksnosti i u svojem odnosu sa stvarnošću i sa sudionicima u komunikaciji.

Semiotička tekstologija proučava ulogu znakova u formiranju mišljenja o pročitanoj polazeći od pretpostavke da su tekstovi semantičke jedinice čiji se sadržaji mogu dešifrirati različito, što ovisi o samom pošiljatelju, dok se pragmatičkim pristupom (Ducrot 1984) ističe ono što se pretpostavlja, što se u tekstu želi reći i što se podrazumijeva, tj. ističu se sredstva koja pomažu pošiljatelju kako bi uspostavio utjecaj na primatelja. S obzirom na različita stajališta koja se odnose na interpretaciju književnoga teksta i različito poimanje same interpretacije, pretpostavlja se da svaki tekst sadrži iznimno velik broj interpretacija koje su obilježene kutom gledanja (Eco 1996).

Model situacijske komunikacije

Semiotička analiza teksta može se tumačiti kao zasebni sustav znakova koji svoju pravu funkciju ima samo ako je dio komunikacijske situacije u potpunom obliku.

„Govorni čin je vrlo bitan kako bi se jezik prenio u stvarnost.“¹ jer ako se ne prikaže u cijelosti, može proizvesti drukčije mišljenje od onoga što se doista htjelo reći. Govorni čin je osnovna jedinica govorenja koja obuhvaća sadržaj (ono o čemu se govori), izraz (jezične jedinice na osnovi kojih se komunikacija realizira), značenje govora (što znači ono što izgovaramo), namjeru govornika (koja je svrha govora), kontekst govora (okruženje u kojem se govor realizira). Govorni čin u tekstnom obliku ima ulogu jezičnog sporazumijevanja, između barem dvaju sugovornika na osnovi kojeg primatelj (čitatelj) donosi zaključke o pročitanome. Prema ulozi koju govorni čin ima u procesu priopćavanja u literaturi, mogu biti zastupljeni: kontaktni govorni činovi, direktni govorni činovi, ekspresivni govorni činovi, referencijalni govorni činovi, govorni činovi kojima utječemo na ponašanje sugovornika, govorni činovi kojima se oslobađa napetost između sugovornika, a ostvaruju se u dijaloškom, monološkom i poliloškom govornom obliku (u kojem sudjeluje više govornika koji se u razgovoru izmjenjuju i zamjenjuju uloge slušatelja i govornika). (Marušić i sur. 2011: 4–5)

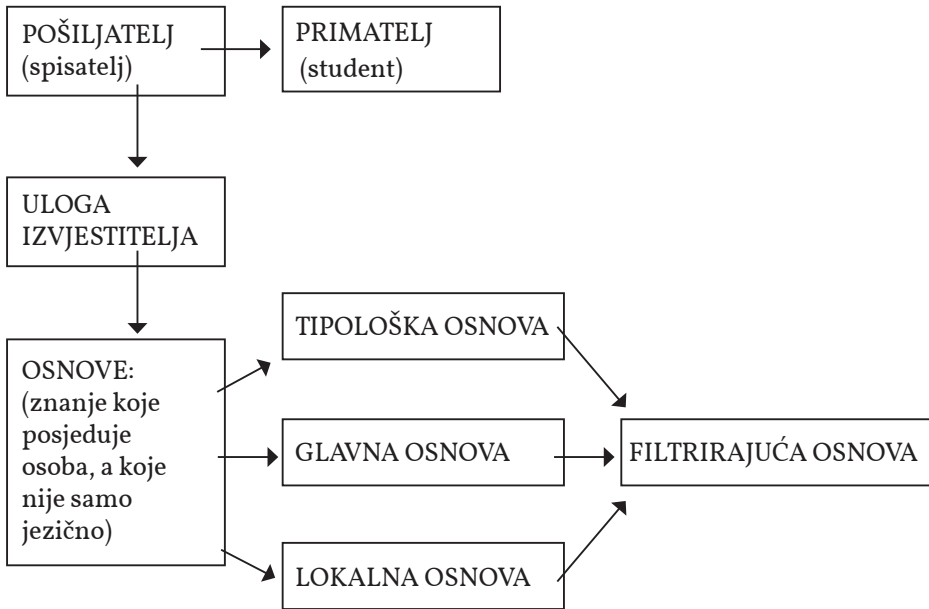
Pošiljatelj (spisatelj) na osnovi namjera i misli oblikuje poruku koja dolazi do primatelja (studenta) i stvara određeni učinak. Primatelj, da bi mogao razumjeti poruku, mora je dekodirati u cjelovitom obliku. Kod oblikovanja poruke u pojedinim tekstovima neki dijelovi mogu biti dvosmisleni, nerazgovijetni, neprecizni, necjeloviti bez konteksta zbog čega često dolazi do sasvim drukčije interpretacije poruke, gubljenja koncentracije i informacijske zasićenosti. Na ovakva stanja mogu utjecati i mnogi nejasni pojmovi (stručni izrazi, žargoni, dijalekt, riječi na stranom jeziku), ali i emocionalne prepreke primatelja (posve drukčija očekivanja, snažne emocije koje su zapreka u stvarnom shvaćanju poruke). Često se postavlja pitanje kako interpretirati neko djelo i što je to interpretacija. Ona se može definirati kao semiotički fenomen jer svaki znak je interpretacija koja može biti jednostavna ili težiti nekom širem kutu gledanja (Eco 1996: 192). Pri čitanju potrebno je razlikovati semantičku interpretaciju koja je rezultat procesa u kojem čitatelj ispunjava tekst značenjem, tj. traži tajnu u tekstu i semiotičku ili kritičku interpretaciju koja objašnjava kako tekst

¹ Prijevod autorice: „L'atto linguistico è importante per trasferire la lingua nella realtà.“ (24. 5. 2016., preuzeto s predavanja na temu *Programmazione didattica: la testologia semiotica come criterio di scelta* profesora Daniela Donatija na Sveučilištu u Zadru)

zbog svoje strukture može biti interpretiran na različite načine, tj. kritičar nastoji doći do plana kako obuhvatiti tekst na pravi semantički način (Eco, 2003: 98). Čitatelj ulazi u priču koja je izgrađena od jačih simbola koji izazivaju emocije i onih slabijih koji ih dopunjuju ili se u manjoj mjeri suprotstavljaju.

Stoga osnova ili polazište čitatelju (studentu) može biti:

- a) tipološka osnova – *base tipologica* koja sadrži znanja i pretpostavke u vezi s tekstem i komunikacijskim situacijama
- b) glavna osnova – *base centrale* (svi semiotički mediji kao što su kompjuter, štampa, tj. svi sustavi javnog informiranja)
- c) lokalna osnova – *base locale* (utjecaj kulturnih normi i iskustva)
- d) filtrirajuća osnova – *base filtro*² (ona koja filtrira sve spomenute osnove).

Niz filtara utječe na krajnji ishod onoga što čitamo. Stoga, niti će svaki pročitani dio teksta u različitim osobama izazvati jednak osjećaj niti će svaki osjećaj izazvati jednako mišljenje. Pri kombiniranju znakova veliki

² Prijevod autorice od a) do d): a) tipološka osnova, b) glavna osnova, c) lokalna osnova, c) filtrirajuća osnova.

broj faktora utječe na njihovo krajnje značenje, a poteškoće počinju tek njihovom primjenom. Ti znakovi služe za sporazumijevanje, komunikaciju s ljudima. Onaj koji te znakove prima, mora ih obraditi i rasporediti u određene kategorije koje su povezane s emocijama. Međutim, problem nastaje kada se tekstni izvor, pretvoren u podatke onoga koji simbole stvara, ne podudara sa sustavom za dešifriranje simbola onoga koji te simbole prima i razvrstava u određene emocionalne kategorije, pri čemu nastaju različite emocije. Stoga, tekst označava stvarnost svojim simbolima, a svatko će te simbole dekodirati na sebi svojstven način pa pošiljalatelj mora osigurati dovoljan broj simbola. Najveći su problem pri čitanju simbola predrasude i sumnja u njihovo značenje. Ponekad su znakovi koji izgledaju posve jednostavno također simboli koji služe čitatelju kako bi sastavio priču, pri čemu jačina simbola ovisi o načinu na koji čitatelj sagledava priču, tj. bajku kao što je primjer u ovom istraživanju.

Narodna i umjetnička bajka

Bajka kao književna vrsta može se podijeliti na narodnu i umjetničku bajku. Sam pojam bajke u vezi je s neobičnim događajima i imaginarnim likovima simbolički prikazanim u bezvremenskom i besprostornom svijetu. „Bajka je svaka priča, narodna ili umjetnička, u kojoj je slika svijeta izgrađena na iracionalnim, nadnaravnim elementima, priča u kojoj je (...) sve moguće.“ (Težak, Težak 1997: 7). One odražavaju moralne postupke ljudi (Pintarić 1999), a u borbi dobra i zla, dobro uvijek pobjeđuje.

Narodna je bajka, za razliku od umjetničke, baština naroda, koja se prenosila usmenom predajom, a slušatelji su često mijenjali njezin sadržaj prilagođavajući ga vremenu i društvu u kojem su živjeli. Sadržajem je ponajprije bila namijenjena odraslima. Narodnu bajku karakterizira ispreplitanje stvarnih i čudesnih događaja (mitološkog podrijetla) koji se nižu bez opisa i bez prisustva psihološke karakterizacije likova. Budući da je u njima bio dominantan narodni jezik, smatraju se bogatstvom narodnog govora (Crnković, 1980). Najvažniji autori ovog vida stvaralaštva su Charles Perrault i braća Grimm.

Umjetnička bajka je književno djelo nastalo mijenjanjem narodne bajke i unošenjem novih elemenata (Crnković i Težak, 2002). U njoj je duh narodne bajke još prisutan, ali se tematski i stilistički potpuno razlikuje. Karakteriziraju je teme povezane s usamljenosti, nesretnom ljubavi, duhovnom slabosti suvremenog čovjeka u suvremenom dobu (Golem, 2006). Danski pisac Hans Christian Andersen autor je velikog broja umjetničkih bajki kojima je obogatio dječju književnost. Svijet umjetničkih bajki obilježili su i britanski književnik Oscar Wilde, češki pisac Karel Čapek te na našim prostorima književnica Ivana Brlić-Mažuranić.

Istraživanje

Istraživanje je provedeno anketom među studentima Odjela talijanistike Sveučilišta u Zadru u akademskoj godini 2017./2018. kako bi se ustanovilo u kojoj mjeri znanje, pretpostavke, komunikacijske situacije, emocije, kulturne norme i iskustva utječu na dešifriranje krajnjeg značenja manjeg broja raspoloživih simbola u monološkim i dijaloškim oblicima najpoznatijih svjetskih bajki izvađenih iz konteksta. Cilj je bio potvrditi pretpostavku da pri kombiniranju manjeg broja znakova veliki broj faktora utječe na njihovu interpretaciju. Stoga, tekst označava stvarnost svojim simbolima, a svatko će te simbole dešifrirati na pravi način ako je osiguran dovoljan broj simbola.

Analizom rezultata došlo se do korisnih informacija koje su pojasnile uzrok pogrešne interpretacije pojedinih dijelova teksta.

Sadržaj anketnog listića

Anketni listić sastojao se od dvaju dijelova. Prvi je dio obuhvaćao pitanja povezana s iskustvenim doživljajem studenata pri čitanju, dok je drugi dio upitnika bio sastavljen s namjerom da studenti na osnovi tekstnih dijaloških i monoloških oblika, ne znajući da su oni dijelovi najpoznatijih svjetskih bajki, odrede koji su protagonisti prisutni dešifrirajući znakove svojim osobnim sustavom jer je, kako je prethodno navedeno, u psihoanalizi iznesena teorija da na poimanje stvarnosti neke osobe tijekom čitanja utječe veliki broj faktora. Nakon toga su analizirane pretpostavke studenata prve godine, a potom studenata druge godine.

Ispitanici

Prva skupina ispitanika, točnije njih 15, bili su studenti 1. godine studija talijanskog jezika Sveučilišta u Zadru, dok je drugu skupinu sačinjavalo 15 studenata 2. godine studija talijanskog jezika. Nijednom studentu talijanski jezik nije bio materinski. Svi su studenti bili podjednakog predznanja, tj. učili su talijanski jezik osam godina, četiri godine u osnovnoj i četiri godine u srednjoj školi.

Rezultati ankete

Rezultati ankete potvrdili su pretpostavke postavljene tijekom akademske godine 2017./2018. da tekstni oblici neke književne vrste izvan konteksta, u ovom slučaju najpoznatijih svjetskih bajki, neće na jednak način interpretirati studenti talijanskog jezika 1. godine i studenti talijanskog

jezika 2. godine jer na interpretaciju nekog dijela teksta utječe niz faktora, kao što su emocije, znanje, iskustvo, kulturne norme i pretpostavke, ali i potpunost komunikacijske situacije.

U prvom dijelu ankete na pitanje koliko rado čitaju knjige, od 30 studenata 13,33 % odgovorilo je da ih povremeno voli čitati, a 86,67 % da ih vrlo često i rado voli čitati.

1. **Tablica 1:** *Pitanje br. 1: Koliko rado čitate knjige?*

Od književnih vrsta koje studenti najviše vole čitati 40 % studenata se izjasnilo da najviše voli čitati kriminalističke romane, 33,3 % ljubavne romane, 26,67 % povijesne romane, 16,67 % znanstvenu fantastiku i jednak postotak od 16,67 % voli čitati klasike.

2. **Tablica 2:** *Pitanje br. 2: Koju književnu vrstu od ponuđenih najviše volite čitati?*

Na pitanje jesu li ikada nakon prvih pročitanih dijaloga u knjizi izveli pogrešne zaključke o likovima 56,6 % ih je odgovorilo da nisu, dok je 43,33 % rijetko izvelo pogrešne zaključke.

3. **Tablica 3:** *Pitanje br. 3: Je li Vam se ikada dogodilo da ste nakon pročitanih prvih dijaloga u knjizi izveli krive zaključke o likovima?*

Koliko duševno stanje utječe na zaključke o onome što čitaju pokazalo je da na 73,33 % u potpunosti utječe, dok na 26,67 % studenata rijetko utječe.

4. **Tablica 4:** *Pitanje br. 4: Vaše duševno stanje utječe na zaključke o onome što čitate?*

Na pitanje pokušavaju li studenti u tekstovima koji se nalaze izvan konteksta pronaći skrivene signale i izražavaju li osobnu kritičku interpretaciju 100 % studenata je odgovorilo da to čine u potpunosti.

5. **Tablica 5:** *Pitanje br. 5: U kojoj mjeri u tekstovima koji se nalaze izvan konteksta tražite skrivene signale i izražavate osobnu kritičku interpretaciju?*

Na pitanje uolikoj mjeri utječu kultura, znanje, pretpostavke i očekivanja na zaključak o onome što se čita u vrlo kratkom dijalogu nekog romana 100 % studenata se izjasnilo da utječu u potpunosti.

6. **Tablica 6:** *Pitanje br. 6: Koliko kultura, znanje, pretpostavke i očekivanja utječu na zaključak o onome što se čita u vrlo kratkom dijalogu?*

Prema mišljenju 70 % studenata čitanje je gotovo uvijek korisno i opuštajuće samo ako je odabir knjige osobni, 16,67 % smatra da je korisno i opuštajuće samo ako je motivacija za čitanje knjige osobna, dok 13,33

% studenata smatra da je to moguće samo ako je tekst jednostavan i razumljiv.

7. **Tablica 7: Pitanje br. 7: Čitanje je gotovo uvijek korisno i opuštajuće?**

U drugom dijelu ankete studenti su trebali zamisliti komunikacijsku situaciju i napisati na prazna mjesta ispod samostalnih rečenica i dijaloga tko su prema njihovu mišljenju likovi u dijalozima.

Analiza podataka studenata prve godine

Nakon analize primjera u prvom zadatku, studenti prve godine su pretežno zamišljali komunikacijsku situaciju između pekara i naučnika, djeda ili bake i unuka ili unuke.

U drugom dijalogu većina studenata je zaključila da se dijaloška radnja odvija na tržnici između prodavača ili prodavačice i žene koja kupuje, muškarca ili djevojčice.

U trećem primjeru, prema mišljenju studenata, radnja se odvija u krojačnici ili u blizini modne piste. Protagonisti su modni kreatori, krojač, krojačica i maneken.

U četvrtom dijalogu razgovor se, prema mišljenju gotovo svih studenata, odvija između dvoje zaljubljenih, dok je dvoje studenata izrazilo drukčije mišljenje; jedan student misli da je riječ o dvama leptirima, dok drugi smatra da je riječ o dvjema pticama selicama.

Analizirajući peti dijaloški oblik većina studenata je stekla mišljenje da se razgovor odvija među pripadnicama višeg staleža koje ogovaraju lijepu služavku odjevenu poput ostalih pripadnica aristokracije.

U šestom monološkom obliku studenti su zaključili da je riječ o beskućniku i princezi ili bogatoj djevojci, o mačku zaljubljenom u mačku koja živi u kući bogataša. Pojedinci smatraju da je riječ o vojniku zaljubljenom u bogatašicu.

Analiza podataka studenata druge godine

Nakon analize prvog dijaloga, gotovo svi studenti su zaključili da je riječ o bajci *Ivica i Marica (Hansel e Gretel)*, dok je samo troje studenta mislilo da je riječ o razgovoru kratkovidne bake ili djeda i unuka ili unuke.

Analizirajući drugi dijalog, 11 studenata je steklo mišljenje da se radnja odvija u trgovini ili na tržnici između prodavačice i djevojke ili žene, a četvero studenata je shvatilo da je riječ o bajci *Snjeguljica (Biancaneve e i sette nani)*.

U trećem tekstu većina studenata je zaključila da se razgovor odvija među narodom koji gleda cara i da je dio bajke *Carevo novo ruho* (*I vestiti nuovi dell'imperatore*), dok je dvoje studenata mislilo da su protagonisti krojači ili modni kreatori i bogataši ili predsjednik.

Nakon analize četvrtog dijaloga studenti su zaključili da je riječ o dvoje zaljubljenih ili tek vjenčanih, premda je dijalog dio bajke *Palčica* (*Pollicina*).

Analizirajući peti dijaloški oblik, devetero studenata je zaključilo da je u vezi s bajkom *Pepeljuga* (*Cenerentola*), dok je šestero studenata smatralo da se je riječ o dalekoj prošlosti i razgovoru među ženama višeg staleža koje ogovaraju nešto siromašniju djevojku ili siromašnu djevojku koja je došla kao pratnja s nekim pripadnikom višeg staleža.

Analizom šestog teksta, svi su studenti shvatili da je riječ o monologu kositrenog vojnika i njegovoj velikoj ljubavi prema balerini od papira, tj. o bajci *Kositreni vojnik* (*Il soldatino di stagno*).

Iz prikupljenih podataka studenata prve godine može se zaključiti da su sadržaji dijaloga i monologa prema njihovu mišljenju povezani s realnim situacijama, dok je većina studenata druge godine zaključila da je riječ o bajkama. Zbog pomanjkanja znakova u drugom dijalogu, studenti nisu mogli izvesti zaključak da se on odvija između ptice i Palčice koji je dio bajke *Palčica* (*Pollicina*), dok je semiotička dostatnost u šestom monološkom obliku pripomogla studentima da zaključe da je riječ o *Kositrenom vojniku* (*Il soldatino di stagno*).

Razlika u interpretaciji između studenata prve i druge godine jest posljedica različita iskustva i znanja, ali i analiziranja teksta sviše aspekata te korištenja materijala tijekom predavanja koji se odnosi na ovu književnu vrstu, tj. bajku.

Zaključak

Raznovrsni tekstovi svakodnevno dopiru do različitih društvenih skupina koje ih, u odnosu na cjelokupni kontekst, na određen način interpretiraju. Dešifriranje značenja simbola ovisi o svakodnevnom životnom iskustvu, stupnju obrazovanja, tradiciji, kulturnim normama, društvenoj sredini, spolu, dobi, nizu faktora koji su ključni za donošenje zaključaka o tekstu. No, želi li se analizirati ili kritizirati neki tekst, potrebno je pronaći što veći broj simbola i njihovom (*međusobnom*) analizom doći do zaključaka. Budući da se dešifriranje većinom odvija u podsvijesti, ponekad su u pitanju vježba i iskustvo kako bi se što veći broj simbola prebacio iz nesvjesnog u svjesno. Simbol je sve ono što se u tekstu može, a i ne mora vidjeti. Najveći su problem pri čitanju simbola predrasude i sumnja u njihovo značenje. Ponekad su znakovi koji izgledaju posve jednostavno također

simboli koji služe čitatelju kako bi sastavio priču. Čitatelj ulazi u priču koja je izgrađena od jačih simbola koji izazivaju emocije i slabijih koji ih dopunjuju ili im se u manjoj mjeri suprotstavljaju. U istraživanju koje je provedeno na 30 studenata 1. i 2. godine na Odjelu talijanistike Sveučilišta u Zadru u akademskoj godini 2017./2018. potvrđena je pretpostavka da su monološke ili dijaloške oblike izvađene iz konteksta neke književne vrste, u ovom slučaju najpoznatijih svjetskih bajki, studenti prevodili tako da su izvodili pretpostavke o likovima i kontekstnoj situaciji na osnovi znakova kojima raspolažu u tekstu. Razlika u interpretaciji između studenata 1. i 2. godine jest posljedica različita iskustva i znanja, ali i analiziranja teksta s više aspekata te korištenja materijala tijekom predavanja koji se odnosi na ovu književnu vrstu, tj. bajku, ali je ovisila i o onome čemu su pridavali pažnju te o psihofizičkom stanju.

Važno je shvatiti da koncept i predodžba postaju bitni tek kada su izraženi riječima i shvatljivi tek kada su simboli predstavljeni u cijelosti. „Objektivna“ interpretacija teksta ne postoji u potpunosti i uvijek. Taj skup malih, inertnih i nijemih znakova počinje živjeti tek kada se tekst pročita u svojoj cijelosti pri čemu nastaje „cijela slika“ koju čitatelj doživljava svim osjetilima. Svijet poučavanja u nastavi treba biti doživljen i promatran iz jedne sasvim druge perspektive koja nadilazi klišeje novih medija, novih tehnologija, svega onoga što se smatra novim.

Tablica 1: *Odgovori na pitanje br. 1*

1. Čitate li rado knjige ?	Broj studenata 30 % (od ukupnih odgovora)
Uopće ih ne volim čitati.	0 %
Volim ih povremeno čitati.	13,33 %
Vrlo često i rado ih volim čitati.	86,67 %

Tablica 2: *Odgovori na pitanje br. 2*

2. Koju književnu vrstu od ponuđenih najviše volite čitati?	Broj studenata 30 % (od ukupnih odgovora)
kriminalističke romane	40 %
ljubavne romane	33,3 %
povijesne romane	26,67 %
znanstvenu fantastiku	16,67 %
suvremene klasike	16,67 %

Tablica 3: *Odgovori na pitanje br. 3*

3. Je li Vam se ikada dogodilo da ste nakon što ste pročitali prve dijaloge u knjizi izveli krive zaključke o likovima?	Broj studenata 30 % (od ukupnih odgovora)
Da.	56,6 %
Rijetko.	43,33 %
Ne.	0 %

Tablica 4: *Odgovori na pitanje br. 4*

4. Vaše duševno stanje utječe na zaključke o onome što čitate?	Broj studenata 30 % (od ukupnih odgovora)
Da.	73,33 %
Rijetko.	26,67 %
Ne.	0 %

Tablica 5: *Odgovori na pitanje br. 5*

5. Pokušavate li u tekstovima koji se nalaze izvan konteksta pronaći skrivene signale i izražavate li osobnu kritičku interpretaciju?	Broj studenata 30 % (od ukupnih odgovora)
Da.	100 %
Ne.	0 %

Tablica 6: *Odgovori na pitanje br. 6*

6. Koliko kultura, znanje, pretpostavke i očekivanja utječu na zaključak o onome što se čita u vrlo kratkom dijalogu?	Broj studenata 30 % (od ukupnih odgovora)
Jako puno.	100 %
Malo.	0 %
Ne utječu uopće.	0 %

Tablica 7: *Odgovori na pitanje br. 7*

7. Čitanje je gotovo uvijek korisno i opuštajuće?	Broj studenata 30 % (od ukupnih odgovora)
Samo ako je odabir knjige osobni.	70 %
Samo ako je motivacija za čitanje knjige osobna.	16,67 %
Samo ako postoji želja za otkrivanjem, znatiželja.	0 %
Samo ako je tekst jednostavan i razumljiv.	13,33 %
Ako postoji raspoloživo vrijeme koje se može posvetiti ovoj vještini.	0 %

LITERATURA

1. Beker, M. *Semiotika književnosti*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti. 1991. Str. 67.
2. Biti, V. *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska. 1997.
3. Crnković, M. *Dječja književnost*. VI. izdanje. Zagreb: Školska knjiga. 1980.
4. Crnković, M. i Težak, D. *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje. 2002.
5. Derrida, J. *De la grammatologie*. Paris: Les Éditions de Minuit (227ff). 1967.
6. Desideri, Paola. Situacioni kontekst, linija Malinovski-Fert i neke socio, etno i pragmalingvističke implikacije, u *Kultura*. Beograd.1984.
7. Ducrot, O. *Dire et ne pas dire*. Paris: Minuit. 1984.
8. Eco, U. *Znakovi, ribe i dugmeta: bilješke o semiotici, filozofiji i humanističkim znanostima*, u: *Zor* 2, I. 1996.
9. Eco, U. *Četiri semiotička stavka*, u: *Republika* 59, I. 2003.
10. Golem, D. *Mali rječnik književnoteorijskih pojmova*. Zagreb: Profil. 2006.
Johansen, J. D., Larsen, S. E. *Uvod u semiotiku*. Zagreb: Croatia liber. 2000.
11. Marušić, M., Marković, A., Gregur, P., Nenadović, E. *Seminarski rad: Jezične djelatnosti: slušanje, govorenje, čitanje, pisanje*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. 2011. Str. 4–5.
12. Matek Šmit, Z. „Algebra“ i „harmonija“ U povodu smrti Vladimira Nikolaeviča Toporova u *Croatica et Slavica Iadertina* 2, Zadar. 2006. Str. 337–340
13. Moris, Č. *Osnove teorije o znacima*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod / BIGZ.1975.
14. Nöth, W. *Priručnik semiotike*. Zagreb: Ceres, 2004.
15. Mikulić, B. *Osjetilna izvjesnost i jezik: Hegel, Feuerbach i jezični materijalizam*, u *Inačice materijalizma*. Radovi drugog okruglog stola Odsjeka za filozofiju. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. 2016.
16. Petöfi, J. S., Sözer, E. *Static and Dynamic Aspects of text Constitution*, u: *Anales de Literatura Española*, n.4. 1985.
17. Pintarić, A. *Bajke – pregled i interpretacije*. Osijek: Matica Hrvatska Osijek. 1999.
18. Težak, D., Težak, S. *Interpretacija bajke*. Zagreb: Divič. 1997.

Internetski izvori:

1. <https://books.google.hr/books?isbn=8898137915> (23. 9. 2017.) (16. 8. 2017.)
2. <http://www.hrleksikon.info/definicija/tekstologija.html> (9. 9. 2017.)
3. <http://struna.ihjj.hr/naziv/semioza/26348/> (10. 5. 2019.)
4. www.hrleksikon.info/definicija/hermeneutika.html (11. 5. 2019.)

Sveučilište u Zadru
Odjel za Talijanistiku

Akademska godina 2017./2018.

UPITNIK ZA STUDENTE

Ispunjavanjem ovog upitnika dobit će se informacije potrebne za istraživanje semiotičke tekstologije kako bi se dao uvid u statističke podatke vezane za ovo područje. Prvi dio upitnika sastoji se od šest pitanja koja su vezana za Vaš odnos prema čitanju knjiga kao i na faktore koji na njih utječu ili se pojavljuju tijekom čitanja. U svim zadacima ponuđeni su mogući odgovori. Stavite križić u kvadratić ispred odgovora koji ste odabrali. Odgovor može biti samo jedan. Drugi dio upitnika sastoji se od zadatka otvorenog tipa. Na talijanskom jeziku ponuđene su rečenice, tj. dijalozi i monolozi. Na osnovi pročitano g trebate prema vlastitom na hođenju zaključiti i napisati tko su protagonisti.

Prikupljanje, obrada i uporaba podataka provodi se u skladu s propisima o zaštiti podataka, a koristit će se isključivo u svrhu statističkog istraživanja koje je provela profesorica Danijela Berišić Antić.

A. Označite križićem odabrani odgovor.**1. Čitate li rado knjige ?**

- a) Uopće ih ne volim čitati.
- b) Volim ih povremeno čitati.
- c) Vrlo često i rado ih volim čitati.

2. Koju književnu vrstu od ponuđenih najviše volite čitati?

- a) kriminalističke romane
- b) ljubavne romane
- c) povijesne romane
- d) znanstvenu fantastiku
- e) suvremene klasike

3. Je li Vam se ikada dogodilo da ste nakon pročitanih prvih dijaloga u knjizi izveli krive zaključke o likovima?

- a) Da.
- b) Rijetko.
- c) Ne.

4. Vaše duševno stanje utječe na zaključke o onome što čitate?

- a) Da.
- b) Rijetko.
- c) Ne.

5. Pokušavate li u tekstovima koji se nalaze izvan konteksta pronaći skrivene signale i izražavate li osobnu kritičku interpretaciju?

- a) Da.
- b) Ne.

6. Koliko kultura, znanje, pretpostavke i očekivanja utječu na zaključak o onome što se čita u vrlo kratkom dijalogu?

- a) Jako puno.
- b) Malo.
- c) Ne utječu uopće.

7. Čitanje je gotovo uvijek jako korisno i opuštajuće?

- a) Samo ako je odabir knjige osobni.
- b) Samo ako je motivacija za čitanje knjige osobna.
- c) Samo ako postoji želja za otkrivanjem i znatiželja.
- d) Samo ako je tekst jednostavan i razumljiv.
- e) Ako postoji raspoloživo vrijeme koje se može posvetiti ovoj vještini.

B. Zamislite komunikacijsku situaciju i napišite na prazna mjesta ispod samostalnih rečenica i dijaloga tko su prema vašem mišljenju likovi u dijalozima.

- I. - Baci pogled unutra da vidiš je li kruh dobro pečen i je li dobio zlaćanu boju; moj vid je loš i ne mogu dobro vidjeti. A ako ni ti ne uspiješ, sjedni na dasku: gurnut ću te unutra tako da možeš bolje nadgledati. -
-

2. - Dobar dan, dobra ženo, što prodajete?

- Dobru i lijepu robu-odgovori starica-vrpce u svim bojama.-

.....

3. - Kako mu lijepo pristaje! Ova ga odjeća čini još ljepšim!-govorili su svi-
Koja zamisao! Koje boje! Koja nevjerojatna odjeća!-

.....

4. - Pođi sa mnom, mila moja malena, gdje sja sunce: ljeto je tamo vječno,
a brojno cvijeće ispunjava zrak mirisom!-
- S radošću prihvaćam.-

.....

5. - Zašto ona glupa guska mora biti s nama u dnevnom boravku? - govorili
su. -Treat će sama sebi zarađivati za kruh. U kuhinju sa slugama,
sudoperko!-

.....

6. - Bila bi prava mlada za mene!-pomisli.-Ali jako je elegantna i živi u
dvorcu, dok ja međutim imam samo jednu kutiju, a unutra nas se
nalazi 25. Nije sigurno prikladno mjesto za nju! Ali trebam svejedno
pokušati upoznati ju!³

.....

Hvala na suradnji!

³ Prijevod autorice (dijaloški i monološki oblici od 1 do 6).

Sveučilište u Zadru
Università di Zara
Odjel za Talijanistiku
Dipartimento di italianistica

Anno accademico 2017/2018

QUESTIONARIO PER GLI STUDENTI

La compilazione del presente questionario ha lo scopo di acquisire informazioni necessarie per l'indagine sulla testologia semiotica per stabilire una rappresentazione statistica in questo ambito. La prima parte consiste nel rispondere ad alcune domande sulla lettura che sono seguite da alcune risposte possibili indicate con un quadratino. Metta una crocetta sul quadratino della risposta che ha scelto. *Solo una risposta può essere quella corretta.*

La seconda parte consiste nell'esercizio a risposta aperta. Vi sono offerte le frasi in italiano, cioè dialoghi. Sulla base di ogni testo letto è necessario secondo la propria opinione trarre conclusioni e scrivere chi sono i protagonisti.

La raccolta, l'elaborazione e l'utilizzo dei dati viene eseguita in conformità con la legislazione sulla protezione dei dati che saranno utilizzati esclusivamente per fini di ricerca statistica condotta dalla docente Danijela Berišić Antić.

A. Indichi con una crocetta la risposta scelta.

1. Leggete i libri volentieri?

- a) Sì.
- b) No.

2. Quale genere letterario tra quelli proposti Le piace leggere di più:

- a) romanzi gialli
- b) romanzi rosa
- c) romanzi fantasy
- d) romanzi fantasy
- d) classici contemporanei

3. Le è mai successo di trarre conclusioni sbagliate sui protagonisti dopo aver letto i primi dialoghi del libro?

- a) Sì
- b) Raramente.
- c) No.

4. Il Suo stato d'animo influisce sulla conclusione di quello che legge?

- a) Sì.
 b) Raramente.
 c) No.

5. Nei testi fuori contesto cercate di trovare segnali nascosti e provate ad esprimere la propria interpretazione critica?

- a) Sì.
 b) No.

6. Quanto la cultura, le conoscenze, le ipotesi e le preferenze influiscono sulla conclusione di quello che si legge anche se si tratta di un breve dialogo?

- a) Moltissimo.
 b) Poco.
 c) Non influiscono affatto.

7. La lettura è quasi sempre un'attività utile e rilassante?

- a) Sì, se la scelta del libro è personale.
 b) Sì, se la motivazione per leggere un libro è personale.
 c) Solo se esiste il desiderio di scoperta e curiosità.
 d) Sì, se il testo è semplice e comprensibile.
 e) Sì, se c'è il tempo disponibile da dedicare a questa modalità.

B. Immagini la situazione comunicativa e scriva in italiano sulla linea punteggiata sotto i dialoghi chi sono secondo Lei i personaggi dei dialoghi che seguono.

1. - Dai un'occhiata dentro se il pane è ben cotto e dorato; i miei occhi sono deboli e io non arrivo a vedere fin là. E se anche tu non ci riesci, siediti sull'asse: ti spingerò dentro, così potrai controllare meglio.-

2.- Buon giorno, buona donna, cosa avete da vendere?-.
 - Roba buona, roba bella, stringhe di tutti i colori.-

3. -Come sta bene! Questi vestiti lo fanno sembrare più bello!-, tutti dicevano. -Che disegno! Che colori! Che vestito incredibile!-

- 4.- Vieni con me, piccola cara, dove il sole risplende: l'estate è eterna e i numerosi fiori profumano l'aria leggera!-
- Accetto con gioia.-
-

5. -Perché quella stupida oca deve stare con noi in salotto?- dicevano. -Dovrà guadagnarselo, il pane quotidiano. In cucina con i servi, sguattera!-
-

- 6.- Sarebbe proprio la sposa che fa per me! - pensò. - Ma è molto elegante e abita in un castello, mentre io invece ho solo una scatola, e dentro ci stiamo in venticinque. Non è certo un luogo adatto per lei! Ma devo cercare lo stesso di far la sua conoscenza!-
-

Grazie per la collaborazione!

SEMIOTIC ANALYSIS OF THE TEXT IN FAIRY TALES

This paper analyzes the difficulties that arise with students in the semiotic analysis of the text. The aim of this paper is to reveal to which extent a large number of factors such as emotions, knowledge, experience, cultural norms and assumptions influence the final outcome of reading a written communicative situation with few characters. The study was conducted through a questionnaire with a sample of 30 students of the Department of Italian Studies at the University of Zadar in the academic year 2018 /2019. The first group of respondents was comprised of 15 first-year students of the Italian language whereas the second group consisted of 15 second-year students of the Italian language. Not knowing the texts were a part of famous fairy tales, the students had to decipher dialogical forms. Each student deciphered them through their personal system because the development of psychoanalysis enabled the complex set of factors that influence a person, and the perception of reality is considered during the reading stage. The results confirm the assumption that the textual forms of a particular literary type out of the context will not be interpreted in the same way by the first-year and the second-year students of Italian. The reason for this is not only the interpretation of certain parts of the text, which is affected by a range of the above mentioned factors, but also the fact that only if the system of signs is part of the communicative situation in the complete form, it establishes the impact on the recipient and has a real function.

Keywords: semiotic analysis, fairy tale, decryption, text, code